

Budhistické predpisy

Keď Gautama Budha žil v Indii, mal veľa žiakov. Študovali učenie svojho majstra a usilovne cvičili zazen. Veľa z nich dosiahlo pravdu a sami sa stali majstrami. Takto sa budhizmus rýchlo šírila. Ľudia sa zhromažďovali okolo majstrov, aby študovali, cvičili a žili každodenný život podľa učenia. Sformovali budhistické spoločenstvo: toto sa nazývalo sa sangha (samgha v sanskrte).

Keď žijú spolu ľudia na jednom mieste, vzniká veľa problémov. To je prirodzené – všetci sme to sami zažili. Sangha nebola výnimkou. Bol to druh spoločenstva a ako každé iné spoločenstvo potrebovalo určité pravidlá, ktoré by usporiadávali chovanie jeho členov. Budha to zistil a dával žiakom rady, ako správne žiť. Učil ich mnohým pravidlami, ktoré umožňovali posudzovať ich správanie – dal im predpisy.

Ako sangha rástla a šírila sa svetom, prišlo mnoho rozličných zložitých situácií. Bola snaha vyvinúť pravidlá pre tieto situácie, ale keď chceme mať pravidlo pre každú jednotlivú situáciu, zanedlho budeme mať viac pravidiel, ako si dokážeme zapamätať. Presne toto sa stalo v rokoch nasledujúcich po Budhovej smrti. V jednom okamžiku bolo 250 pravidiel pre mníchov a 350 pre mníšky. Samotné pravidlá sa stali problémom.

Asi 400 rokov po Budhovej smrti jeden z patriarchov Budhovho spoločenstva zosumarizoval pravidlá budhistického života do 16-tich predpisov. Tieto sa stali známe ako predpisy bódhisattvu. Bódhisattva je človek, ktorý intuitívne rozpozna pravdu budhizmu a je na ceste ku konečnému dosiahnutiu pravdy. Tak sa prijatie predpisov bódhisattvu stalo vstupnou bránou do budhistického života.

Šestnásť predpisov je rozdelených do troch skupín. Sú to „Tri poklady“, „Tri univerzálne predpisy“ a „Desať základných predpisov“. „Tri poklady“ sú oddanosť Budhovi, oddanosť dharme a oddanosť sanghe. Budha, znamená predovšetkým Gautamu Budhu samotného. Ako budhisti cítime veľkú úctu k človeku, ktorý pred 2500 rokmi dosiahol pravdu, ktorý z pravdy spravil spôsob života a učil svojich nasledovníkov metódu, ako túto istú pravdu dosiahnuť.

Od tej doby uskutočnilo podstatu pravdy mnoho ľudí. Všetci títo boli budhovia, všetci dosiahli pravdu vlastným úsilím. Odovzdávali učenia storočiami až do dnešnej doby. Sme im veľmi vďační. Keď zasvätime svoj život Budhovi, zasvätime ho všetkým budhom minulosti, prítomnosti aj času, ktorý príde: budhom troch časov.

Oddanosť k dharme je odovzdaním sa Vesmíru samotnému (alebo tiež Univerzu – celému svetu okolo nás – pozn. prekl.). Svet má svoj poriadok,

svoju krásu, svoje zákony. Ako budhisti sa snažíme žiť v súlade s usporiadaním Vesmíru, vstúpiť do jeho zákonov. Tým, že sa odovzdávame tomuto usporiadaniu a pravidlám podľa ktorých funguje vesmír, odovzdávame sa dharme. Odovzdanie sa dharme je jedným zo základných princípov budhizmu.

Úcta k sanghe je úctou ku kňazom, mníchom, mníškam a laikom budhistického spoločenstva. Budha nás učil, hlboko si vážiť našich spoločníkov v budhistickom živote, odovzdať sa komunite alebo skupine tých, ktorí hľadajú pravdu.

Druhá skupina predpisov sú „Tri univerzálne predpisy“. Ako som povedal, po Budhovej smrti sa zhromaždilo priveľa predpisov, takže ich bolo treba zjednodušiť: najstť najširšie a najzákladnejšie pokyny k životu. Tak sa ustanovili univerzálne predpisy. Prvým je dodržovanie pravidiel. Každá spoločnosť má svoje pravidlá. Ak nedokážeme nasledovať pravidlá spoločnosti, v ktorej žijeme, náš život bude neustále rušený. Takže ako budhisti by sme mali dodržovať pravidlá spoločnosti.

Druhé univerzálne pravidlo je dodržovanie morálnych zákonov Vesmíru (sveta v, ktorom žijeme). Dodržovať morálku Vesmíru, znamená jednať vo všetkých situáciách primerane, korektne a správne. Takže dodržiavanie zákonov Vesmíru, by sa dalo nazvať dodržovaním morálky. Je mnoho spoločenských pravidiel, my však musíme nasledovať morálku, ktorá presahuje spoločenskú situáciu. Potrebujeme nasledovať morálku vychádzajúcu zo samotného usporiadania sveta.

Spása všetkých žijúcich bytostí je tretím univerzálnym pravidlom. Budhizmus nás učí, že sme časťou Vesmíru. Nie sme izolované entity, ale sme čiastočkami systému, veľkolepého systému, ktorý sa odráža v každej malej časti: v každej bytosti. Tak všetky bytosti vo Vesmíre zdieľajú určitú kvalitu, alebo podstatu, ktorá nemôže byť pomenovaná alebo popísaná; nevyjadriteľné čosi je samotným základom života. Takže ak chceme vyjadriť našu skutočnú podstatu ľudských bytostí, je nám prirodzené starať sa o to, čo máme spoločné so všetkými živými bytosťami. Je pre nás prirodzené, chcieť zachrániť všetky bytosti.

Tieto prvé dve skupiny predpisov sú veľmi široké a všeobsahujúce, ale sú možno príliš abstraktné. Preto máme desať ďalších predpisov. Tie sú tak isto zhustením alebo zhrnutím, ale majú konkrétnejšiu podstatu. Je to „Desať základných predpisov“.

1. Nenič život. Všetci máme svoje životy, Vesmír je životom samotným. Nemali by sme ničiť to, čoho sme súčasťou. Nemali by sme zničiť život zbytočne.

2. *Nekradni.* Všetci máme svoje miesto vo svete; naše vlastné postavenie a vlastníctvo. Nemali by sme narušovať postavenie ostatných. Nemali by sme kradnúť.

3. *Nežiadaj priveľa.* Všetci máme túžby. Túžba je dôležitý faktor nášho života. Ale prehnaná túžba nie je pôvodcom šťastia. Ničí náš klúd. Priveľa žiadostí vedie náš život do nešťastia. Preto Gautama Budha rozpoznal existenciu túžby, ale varoval nás pred prílišným odovzdávaním sa jej. Radí nám netúžiť priveľmi.

4. *Neklam.* Všetci žijeme vo Vesmíre, ktorý je pravdou samotnou. Pravda a úprimnosť sú spolu zviazané. Ak chceme nájsť pravdu, musíme byť úprimní. Ak nebudeme úprimní, nikdy nenájdeme našu skutočnú situáciu vo Vesmíre.

5. *Neži z predaja alkoholu.* Toto vyzerá trochu divne ako náboženský predpis. Myslím, že pôvodný koncept mohol byť nepiť alkohol. Možno keď sa budhizmus šírila z Indie do krajín, ako sú Čína a Japonsko, pravidlo bolo pozmenené, aby vyhovelo lokálnym podmienkam. V severných krajinách bol alkohol považovaný za dôležitú pomoc pri prežití v studených zimných mesiacoch. Takže osobne si myslím, že je dôležité nepiť, ale mali by sme uznať predpis vo forme, v ktorej k nám prišiel z minulosti.

6. *Nediskutuj o chybách praktikantov budhizmu.* Ako budhisti robíme, čo vieme, aby sme žili a cvičili budhistický život. Pritom často robíme chyby. To je prirodzené. Naše omyly vychádzajú priamo z nášho snaženia, To môže znieť čudne, ale je to životný fakt. Takže ak vidíme chyby ostatných, nemáme byť kritickí, pretože ich omyly sú iba produktom ich snaženia v tomto živote.

7. *Nechváľ sa a nehaň druhých.* Moderná psychológia hovorí, že väčšina z nás má pocit nadradenosti alebo podradenosti. Myslím, že to je v podstate pravda a že kvôli týmto osobným sklonom sme náchylní k chválení alebo kritizovaniu nás samotných aj druhých ľudí. Ale všetci sme ľudské bytosti. Ak rozpoznávame skutočnú situáciu, je pre nás nemožné obviňovať a haníť druhých za ich chyby. A chváliť samých seba je zbytočné – je to plytvanie dychom.

8. *Nezdráhaj sa podeliť sa o učenie Budhu a ostatných vecí, ale rozdávaj ich voľne.* Máme tendenciu chcieť viac, ako máme. Chceme viac učenia, viac vecí. Ale ak vidíme jasne svoju situáciu, potom zistíme že sme časťou širokého a nádherného Vesmíru. Všetko čo potrebujeme, už máme. V tejto

situácii je prirodzené dávať. Chceme sa podeliť o učenie a bohatstvo, ktoré máme s ostatnými. Je to prirodzené jednanie v skutočnej situácii.

9. *Nehnevaj sa.* Mnohí z nás sú náchylní rozhnevať sa. Vyzerá to ako prirodzenosť našej osobnosti, ale v skutočnosti hnev nie je našim prirodzeným stavom. V budhizme sa snažíme zachovať si klúd. Byť kludný, je našou prirodzenosťou. Byť prirodzeným, je učením Gautamu Budhu.

10. *Neurážaj „Tri poklady“.* Budha, dharma a sangha sú základom budhistického života. Musíme si ich ctiť, vážiť si ich a odovzdať sa im.

Predpisy nie sú teoretické, alebo romantické. Sú veľmi konkrétne a praktické. V tom odrážajú základný charakter učenia Budhu. Budhizmus je praktické náboženstvo. Zaoberá sa nájdením správneho spôsobu života. Žiť správne, nie je jednoduché. Ak začíname život budhistu, potrebujeme nejaké vodítka: kritériá, podľa ktorých sa môžeme rozhodnúť, čo robiť a čo nie. Predpisy boli vytvorené, aby splnili túto požiadavku. Boli vytvorené, aby nám pomohli žiť riadne a správne. Inými slovami: predpisy nás učia, ako žiť šťastným životom.

Otázky a odpovede

Povedali ste, že prijatie predpisov je vstup do budhistického života. Obsahuje aj formálnu ceremóniu? Môžete ju popísať?

Áno, prijatie predpisov obsahuje formálnu ceremóniu. Ak si osoba úprimne praje stať sa budhistom a nasledovať učenie budhizmu, sľubuje, že bude dodržiavať šesťnásť predpisov bóddhisattvu po celý zbytok života. Počas ceremónie majster nahlas číta každý predpis a potom sa pýta prijímateľa, či ho môže dodržať. Tú istú otázku sa pýta tri krát a prijímajúci musí vždy odpovedať „áno, môžem“. Potom, čo sa odovzdajú predpisy, prijímateľ sedí na mieste majstra a majster velebí prijatie predpisov hovoriac, že prijímajúca osoba vstupuje do stavu budhu okamžite, stojí na tej istej úrovni ako Budha, je synom alebo dcérou Budhu. Tak sa prijímateľ stane budhistom a žiakom svojho majstra. Je to jednoduchá, ale dôležitá ceremónia. Označuje začiatok budhistického života.

Čo robiť, ak máme strach, že nedokážeme dodržať predpisy? Znamená to, že sa nemôžeme stať budhistami?

Aby sme mohli odpovedať, musíme si uvedomiť skutočný zámer a zmysel predpisov. V mnohých náboženstvách sú predpisy považované za nariadenia alebo zákony božie. Formujú základ náboženstva a musia byť striktné dodržiavané. Ale v budhizme je to principiálne odlišné.

Dodržiavanie predpisov nie je cieľ budhistického života. Možno to znie divne, ale tak to je. Majster Dogen hovoril, že dodržiavanie predpisov je iba zvykom budhistov, nie je to ich cieľ. Vnímal, že predpisy sú iba normami, podľa ktorých môžeme posudzovať naše správanie. Ako také sú nám veľmi prospešné, ale mali by sme byť obozretní, aby sme z nich neurobili cieľ nášho života.

Predpisy boli popísané ako ohrada obklopujúca širokú prekrásnu lúku. My sme kravy na tej lúke. Pokiaľ zostaneme za ohradou, náš život je bezpečný a kludný. Môžeme sa na lúke voľne hrať. Ale ak vyjdeme za plot, nájdeme sa na vratkej pôde – vstúpili sme do nebezpečnej situácie. Mali by sme sa vrátiť na pastviny. Ak tak urobíme, náš život sa stane znova bezpečným a ovládateľným.

Aby som sa vrátil k otázke: ako budhisti zisťujeme, že počas nášho dlhého života prídu rôzne situácie, v ktorých nebudeme schopní dodržať predpisy. To by nám nemalo brániť prijať predpisy. Prijímame predpisy úprimne, rozpoznávajúc ich význam a hodnotu pre život. Ceníme si predpisy, ale netrápime sa nimi. To bola teória Majstra Dogena a to je aj naša cesta.

Spomínali ste, že morálny kódex väčšiny náboženstiev je založený na slove božom. Čo je základom budhistickej morálky?

Základom budhistickej morálky je skutočnosť samotná. Je to samotné usporiadanie Vesmíru (Sveta alebo Univerza). Sú to životné fakty, ktorým čelíme v každom okamžiku. Najdôležitejšou vecou v teórii budhizmu je vidieť, čo je tu. Budhistická morálka je **tu**.

Inými slovami, budhistická morálka nemá iný základ ako samotnú budhistickú morálku. Aby sme to pochopili, musíme zistiť, že morálka nie je teoretický alebo intelektuálny problém. Morálka je praktický problém – **skutočný** problém. Čo robiť tu a teraz, je problém a odpoveď je obsiahnutá v situácii samotnej. Toto je fakt a fakty sú základom budhistickej morálky.

Takže aký je vzťah medzi predpismi a morálkou?

Predpisy nás vedú životom. Pochádzajú z poznania pravdy v minulosti, takže môžeme povedať, že vychádzajú z reality. Ale naše životy sú nesmierne komplexné a rozmanité. Ak aplikujeme predpisy príliš prísne, môžeme stratiť slobodu konať. Žijeme tu a teraz a preto musíme nájsť pravidlá, ktoré možno použiť tu a teraz. Musíme naše predpisy nachádzať v každom okamžiku. Skutočnosť sa mení a teda aj naše pravidlá sa musia meniť. Skutočné pravidlá musia fungovať v skutočnom svete. Skutočné predpisy sú meniteľné a súčasne nemenné. To je podstata budhistických predpisov. Pomáhajú nám žiť správne. Dávajú nám rámec, ktorý je jasný a viac menej obmedzený, ale predsa máme v živote slobodu konať okamžik za okamžikom.

Jeden čínsky mních raz povedal: „Nemať žiadne pravidlá, je naším pravidlom.“ Tento výrok jasne vyjadruje budhistický postoj. Predpisy sú nám cenné. Môžu nám pomôcť predtým a potom, ako jednáme, ale v okamihu, keď jednáme, nemôžeme závisieť od žiadneho pravidla. Musíme sa rozhodovať priamo. V prítomnom okamžiku: „Žiaden predpis,“ je naším predpisom. „Žiadne pravidlá,“ je naším pravidlom.

Takže je dôležité dodržiavať predpisy, alebo nie?

Dodržiavať predpisy je dôležité.

Potom stále nerozumiem vzťahu medzi predpismi a reálnym životom. Ak sa nemôžeme spoľahnúť na predpisy v prítomnom okamihu, ako potom môžeme dúfať, že sa nám podarí riadiť sa predpismi vôbec?

Obávam sa, že to nejde. Pokúšať sa dodržať predpisy, je beznádejná úloha. Čím viac sa snažíme, tým ťažším sa to stáva. Gautama Budha, Majster Dogen a veľkí patriarchovia, všetci vzdali pokusy riadiť sa predpismi. Znie to divne, ale je to tak. Zistili, že nemôžu dodržať predpisy vedomým úsilím a preto na tomto probléme pracovali z inej strany. Zistili, že keď cvičia zazen, ich každodenné životy sa stávajú jednoduchými a čistými. V podstate zistili, že nemôžu neriadiť sa predpismi.

V našom živote musíme robiť rozhodnutia okamžik za okamžikom. Sú momentálne: sú závislé na stave nášho tela a mysle v tom ktorom okamžiku. Preto ak naše telo a myseľ sú vyrovnané a klúdne, naše konanie odráža náš klúd. Ak sme v „správnom stave“, naše konanie bude tiež správne.

Takže jediný spôsob, ako dodržať predpisy, je cvičením zazen, zmeniť telo a myseľ. Keď cvičíme zazen, znovu získavame našu pôvodnú prirodzenosť – našu budhovskú prirodzenosť. Nachádzame sa v harmónii s Vesmírom v každom jednom momente. V takom stave je nemožné porušiť predpisy. Ak cvičíme zazen stávame sa osobami, ktoré nemôžu nedodržať predpisy.

(c) 2001 Dogen Sangha - <http://www.dogensangha.org/>

Preklad do slovenčiny: Igor Kuhn, Robert Spiegel

Anglický originál: <http://dogensangha.org/articles.htm#Precepts>

alebo <http://www.dogensangha.org.uk/PDF/meaningprecepts.pdf>